

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
УДК 34.09

Левицька Надія Олексіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри Основ права України
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Левицька Надежда Алексеевна

*кандидат юридических наук, доцент кафедры Основ права Украины
Львовский национальный университет имени Ивана Франко*

Levytska Nadiya

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor of the Department of Fundamentals of Law of Ukraine
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: 0000-0002-2865-5191*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЮРИДИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
DIGITAL TRANSFORMATION IN LEGAL ACTIVITIES

***Анотація.** У статті розглядаються проблеми переходу на цифровий формат у юридичній діяльності. Встановлено, що починаючи з доктринального аналізу поняття «цифрової трансформації» автор поступово досліджує деякі виклики пов'язані з впливом цифрової трансформації на юридичну діяльність. У юридичній галузі це проявляється через, а саме: технологічну ефективність у виробництві документів (автоматизацію документів); використання цифрових трансформацій у юридичній діяльності для уникнення географічних та юрисдикційних меж; впровадження конкретних технологій із різними суб'єктами права; нові технології просування та управління відносин з клієнтом; тема кібербезпеки*

залишається в центрі уваги; ціннісний аспект у підході до роботи включає етику, репутаційність в юридичній сфері, технологічну компетентність, непорушні принципи, що дає клієнтам відчуття безпеки. Розкрито детальний зміст цих чинників, які змінюють традиційну практику в наданні нових форм юридичних послуг. Аргументовано проблему спеціальної підготовки та знань в області комп'ютерних технологій. Звернено увагу до інноваційних технологій в юриспруденції, участь найбільших юридичних практик в спільних з ІТ-компаніями проектах з розробки програмного забезпечення діяльності віртуальних юридичних робіт та функціонування інтернет-платформ взаємодії з клієнтами. Окреслюються проблеми, які виникають із застосуванням цифрових технологій в юридичній сфері та про неминучість трансформації юридичної галузі під впливом інформаційно-комунікативних технологій. Автор приходить до загального висновку, що сучасний етап суспільного розвитку поставив перед юридичною спільнотою дилему: продовжити традиції надання рутинних та, що потребує великих зусиль послуги або активно займатися їх автоматизацією. Обґрунтовується тлумачення про те, що цифрова трансформація охоплює оптимізацію та автоматизацію процесів з впровадженням цифрових технологій є чи не головним чинником конкурентоспроможності у юридичній діяльності.

Ключові слова: цифрова трансформація, автоматизація документів, суб'єкти права, кібербезпека, юридична сфера, етика, юридична діяльність.

Анотація. В статье рассматриваются проблемы перехода на цифровой формат в юридической деятельности. Установлено, что начиная с доктринального анализа понятия «цифровой трансформации» автор постепенно исследует некоторые вызовы связаны с влиянием цифровой трансформации на юридическую деятельность. В юридической отрасли это проявляется, а именно в: технологической эффективности производства документов (автоматизации документов); использовании цифровых

преобразований в юридической деятельности во избежание географических и юрисдикционных границ; внедрении конкретных технологий с различными субъектами права; новые технологии продвижения и управления отношений с клиентом; тема кибербезопасности остается в центре внимания; ценностный аспект в подходе к работе включает этику и репутацию в юридической сфере, технологическую компетентность, незыблемые принципы, какие дают клиентам чувство безопасности. Раскрыто детальное содержание этих факторов, которые пересматривают традиционную практику в предоставлении новых форм юридических услуг. Аргументированно о проблеме специальной подготовки и знаний в области компьютерных технологий. Обращено внимание к инновационным технологиям в юриспруденции, участие крупнейших юридических практик совместных с ИТ-компаниями проектах по разработке программного обеспечения деятельности виртуальных юридических роботов и функционирования интернет-платформ взаимодействия с клиентами. Определяются проблемы, которые возникают с применением цифровых технологий в юридической сфере и о неизбежности трансформации юридической отрасли под влиянием информационно-коммуникативных технологий. Автор приходит к общему выводу, что современный этап общественного развития поставил перед юридическим сообществом дилемму: продолжить традиции предоставления рутинных и, что требует больших усилий услуги или активно заниматься их автоматизацией. Обосновывается толкование о том, что цифровая трансформация охватывает оптимизацию, а также автоматизацию процессов с использованием цифровых технологий является едва ли не главным фактором конкурентоспособности в юридической деятельности.

Ключевые слова: цифровая трансформация, автоматизация документов, субъекты права, кибербезопасность, юридическая сфера, этика, юридическая деятельность.

Summary. *The article considers the problems of transition to digital format in legal activity. It is established that starting from the doctrinal analysis of the concept of "digital transformation" the author gradually investigates some challenges related to the impact of digital transformation on legal activity. In the legal activity, this is manifested through, namely: technological efficiency in the production of documents (document automation); use of digital transformations in legal activities to avoid geographical and jurisdictional boundaries; introduction of specific technologies with different subjects of law; new technologies of promotion and management of relations with the client; the topic of cybersecurity remains in the spotlight; value aspect in approaches to work includes ethics and reputation in the legal activity, technological competence, inviolable principles, which gives clients a sense of security. The detailed content of these factors that change the traditional practice in providing new forms of legal services is revealed. The problem of special training and knowledge in the field of computer technologies is argued. Attention is paid to innovative technologies in jurisprudence, participation of the largest legal practices in joint projects with IT companies for the development of software for virtual legal robots and the operation of Internet platforms for interaction with clients. The problems that arise with the use of digital technologies in the legal field and the inevitability of the transformation of the legal activity under the influence of information and communication technologies are outlined. The author comes to the general conclusion that the current stage of social development has posed a dilemma for the legal community: to continue the tradition of providing routine and demanding services or to actively engage in their automation. The interpretation that the digital transformation covers the optimization and automation of processes with the introduction of digital technologies is almost the main factor of competitiveness in the legal activity.*

Key words: *digital transformation, document automation, legal entities, cybersecurity, legal sphere, ethics, legal activity.*

Постановка проблеми. В юридичній науці довгий час обговорювалися переважно теоретичні та практичні питання цифрово- правової сфери, пов'язані з використанням цифрових технологій. У результаті створення цифрових систем в правотворчій та правореалізаційній діяльності простежуються ключові зміни у правовому статусі електронних документів, у забезпеченні доступу до правової інформації в електронному вигляді офіційного опублікування нормативно - правових актів, в наданні державних послуг в електронному вигляді, тощо. Зараз ці питання не втратили своєї актуальності, але вектор наукових інтересів змістився в бік впливу технологічного прогресу на право, на базові правові категорії та інститути. Розвиток права в умовах оцифрування передбачає реструктуризацію традиційних правових моделей з урахуванням нових цифрових питань, а також фундаментальні зміни чинного законодавства, спрямовані взамін традиційної законодавчої бази більш абстрактними та універсальними моделями. На цьому наголошують Lankshear Colin та Knobel Michele, що етап цифрової трансформації означає, що цифрові користування за своєю суттю забезпечують нові види інновацій та творчість в певній області, а не просто вдосконалюють та підтримують традиційні методи [1, с. 173]. Основним ресурсом юридичної сфери стає цифрова трансформація, яка змінює традиційну юридичну діяльність у напрямі формування її нової якості. Зауважимо, що в теорії наукових досліджень категорія цифрова трансформація (Digital transformation) означає- це трансформація бізнесу шляхом перегляду бізнес-стратегії або цифрової стратегії, моделей, операцій, продуктів, маркетингового підходу, цілей тощо, шляхом прийняття цифрових технологій [2]. Сучасний етап суспільного розвитку поставив перед юридичною спільнотою дилему: продовжити традиції надання рутинних та ,що потребує великих зусиль послуги або активно займатися їх автоматизацією. Задля досягнення мети у розвитку юридичної діяльності

необхідно піти на радикальні зміни, які можна реалізовувати на платформі, що працює на засадах цифрової трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цінними в науковому сенсі дослідженнями проблематики цифрової трансформації в юридичній діяльності є монографії таких дослідників, як Kevin C. Taylor [3], Jelena Madir [4], Fitri Amalia [5], Lee Reiners [6], Stefan Loesch [7]. Окремих аспектів цієї проблематики торкались такі вчені, як: Р.Ф. Азізов [8], Н.В. Варламова [9], С.В. Габуєв [10], М.П. Ільницький [11], О.В. Карпенко [12], Д.В. Кононенко [13], Cocoli J. [14], Coleman S. [15], Т.Л. Сиволапенко [16], Е.В. Талапіна [17], В.В. Туровець [18], Т.Я. Хабрієва [19] та ін. Українські науковці та практики теж активно долучились до дослідження цього питання. Серед них імена О.І. Архипська, О.А. Баранов, М.С. Демкова, О.В. Карпенко, С.В. Коляденко, І. В. Клименко, І.П. Лопушинський, В.Ф. Нестерович, А.І. Семенченко, А.О. Серенок та ін. Значна кількість проблем щодо бачення концепції впливу цифрової трансформації на юридичний сектор в Україні продукуються на численних вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях, презентаціях, юридичних майстернях, стартапах. Але, разом з тим, чимало теоретичних та практичних питань цієї проблематики все ж залишається недостатньо розкритими та потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою цієї публікації є здійснення аналізу впливу цифрової трансформації на професійну діяльність юриста. Дослідити застосування таких підходів, що дозволяє з'ясувати системний результат у вигляді низки сформульованих стратегічних чинників, які продиктовані можливостями вжиття цих технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. “Цифровий вихор” [20] який утворюють цифрові технології залежить значною мірою і від трансформації природи юридичної професії. Для юридичної діяльності здійснення досліджень та розробок характерною є юридичні виклики

пов'язані з впливом цифрової трансформації, які визначають її авангардний характер. Варто звернути увагу на деякі з них.

Перший чинник. Технологічна ефективність у виробництві документів (автоматизація документів). Для документів, які потрібно створити, що стосуються справи клієнта використовують технології, щоб цей процес був більш ефективним і за часом, і за вартістю. Застосовують для прискорення своїх документів програмні шаблони для створення заповнених документів на основі введення даних, а саме типові методи диктанту, програми розпізнавання мовлення секретарів або аутсорсинг юридичних процесів. В юридичній діяльності тепер можуть забезпечити високоякісний аналіз сотень договорів, контрактів за лічені хвилини з дивовижною швидкістю та визначити заздалегідь обрані області фокусування. В середовищі, переповненому детальними юридичними документами, це дозволить оцінити та вказати юристу на відповідні пункти. Звичайно, в масштабних робочих потоків завжди існує ризик, що проблеми будуть пропущені серед документації. Саме юридичні технології відстежують та аналізують документи майже нескінченною кількістю способів та заміняють системи ручного відстеження минулого, що збільшить ймовірність своєчасної та відповідної правової профілактичної роботи.

В документообігу, які застосовуються в юридичній діяльності важливу роль відіграють також переклади. Юридична технологія розгортає максимально можливий обсяг документообігу в електронну форму з одночасним забезпеченням захисту листування і баз даних від незаконного вторгнення, втрати, псування файлів, вкладання фальшивих (фейковий) документів.

Система зовнішнього документообігу набирає обертів, щодо доступу до юридичних документів у будь-який час, у будь-якому місці. Перехід на безпаперове діловодство зменшить витрати, а інформація у справах розміщується в місці, більш доступному для управління та спільної роботи і

безпосередньо доступ до юридичних документів в архіві, у залі суду, у відрядженні. Юридичні фахівці та клієнти можуть оцінювати, визначати ключові тенденції (або аномалії) у великому наборі документів та отримувати неоціненну інформацію.

Потрібно відзначити, що цифрова трансформація в юридичній діяльності не позбавлена своїх вад, до яких потрібно віднести занадто складні програми, що можуть призвести до надмірної інженерії процесів, які слід використовувати. Юридичні технології можуть ускладнити взаєморозуміння щодо додатків у програмах між фахівцем і клієнтом. Відбувається найповільніша соціалізація інновацій: формування клієнтського досвіду не встигатиме ні за технологіями, ні за законами. Саме в довгостроковій перспективі, потрібно ввести додатки юридичної технології в частину юридичних досліджень у ВНЗ, оскільки це, по суті, складні інструменти дослідження, які будуть використовуватися в юридичній практиці.

Другий чинник. Використання цифрових трансформацій у юридичній діяльності для уникнення географічних та юрисдикційних меж. Здатність працювати віддалено було визнано особливо корисним в юридичному секторі. Мобільність в юридичній практиці включає: надавати клієнтам можливість в режимі віддаленого доступу; цілодобово з будь-якої точки світу спілкуватися із юридичними фахівцями; замовляти та отримувати необхідні послуги; оплачувати їх з використанням різних форм електронних платежів; створення інтернет-порталів надання юридичних послуг. Підвищена гнучкість хмарного програмного забезпечення для управління практикою та зберігання цифрових файлів дозволяє керувати файлами та отримувати доступ до них, коли фахівець поза зоною доступу до свого робочого місця для подолання географічних меж. Саме цифрові технології дозволяють клієнтам постійно підключатися до юридичних фахівців способами, які раніше не були можливими. Мобільні версії таких цифрових екосистем, комфортних для користувачів, можуть бути легко налаштовані під нові

процеси та є достатньою гнучкою для швидкого масштабування. Надання юридичних послуг у віртуальному просторі стає дедалі більш розповсюдженою практикою і «хмарними» можуть бути юридичні компанії. Майбутній віртуальний офіс стане більш прийнятним іншими, хто практикує. Він зобов'язаний у спільній роботі користуватися максимально безпечними платформами обміну миттєвими повідомленнями для запитань, обміну інформацією, відео дзвінками. У роботі із замовниками з інших країн особливу ефективність показує метод обладнання хмарного сховища та систему із загальним доступом усіх співробітників до правових систем та документів. В юридичній практиці використовуються онлайн-консультації, де тут рекомендуються: програми відеоконференції; потрібний браузер; запуск та проведення переговорів зі своїми колегами в тестовому режимі; необхідність у використанні двох моніторів для перемовин з клієнтом, та з колегами для уточнення матеріалів справи. Юридичні компанії для покращення роботи приймають на роботу legal operations manager, який керує саме бізнес-складової роботи, а також legal process analyst, який аналізує бізнес-процеси. Також затребуваний спеціаліст legal project manager, оскільки управління справами клієнтів як проектами стає все важливішим [21].

Заслуговує на увагу, компетентнісний підхід у роботі, який забезпечить результативну та високоякісну професійну підготовку майбутніх фахівців в юридичній діяльності шляхом зорієнтованості на практичну складову освітнього процесу. Зимняя І. А. вважає, що саме компетентнісний підхід визначає результативно-цільову та практичну спрямованість освіти, її прагматичний та предметно-фаховий аспект [22].

Третій чинник. Впровадження конкретних технологій із різними суб'єктами права, а саме: підтримка електронної взаємодії з усіма внутрішньодержавними судовими установами, адміністративними органами, органами управління громадських організацій для вирішення конфліктів, з

омбудсменами, а також з органами Євросоюзу в міру впровадження в усіх цих установах та органах електронних систем надання державних послуг та взаємодії з суспільством.

Визначився іще інший суб'єкт - комп'ютерні роботи та інша проблема, яка дуже щільно пов'язана з навчанням юристів основам програмування та розуміння методів визначення результатів пошуку, аналізу та інших операцій.

Четвертий чинник. Нові технології просування та управління відносин з клієнтом. Цей чинник включає: самостійне або в партнерстві з іншими юридичними практиками створення ІТ-інтеграторів для зведення в одну місцину юридичних ІТ- стартапів, інвесторів та споживачів нових програмних продуктів; створення та підтримка сталого функціонування відкритих ІТ-майданчиків та постійних ІТ- конференцій для вироблення за участю, тих, хто практикує юристів, ІТ- фахівців - консультантів; комерційно привабливих та конкурентоспроможних програмно-апаратних рішень для будь-яких завдання та проблем, з якими можуть звернутися за юридичною практикою клієнти. І це є дуже важливо. Різні мобільні додатки, CRM-системи, нові ідеї використання традиційних соціальних медіа — все це дозволить більш якісно та ефективніше ставитись до клієнтських вимог. Йдеться не про необхідність повного суміщення професій програміста та юриста, хоча, це питання стає актуальним, коли заходить про розробку алгоритмів дії юридичних комп'ютерних роботів. Згодом використання штучного інтелекту як платформи стане більш поширеним та доступним не лише для великих компаній. *Прискорити* революцію в юридичній сфері та стати інвестиційно привабливими можуть продукти у сфері юридичних послуг на основі штучного інтелекту, які здатні аналізувати великі масиви юридичної інформації та навіть приймати рішення. Оснащення юридичних практик спеціалізованими юридичними пошуковими роботами та чатботами не тільки текстовими, але також голосовими, а також власної унікальної

розробки наголошує на статусі юридичної фірми, компанії. Потреба виникає в юридичній ІТ-освіті, а саме в організації для юристів ознайомлювальних уроків, курсів, навчальних програм, співпрацю з ІТ-компаніями та освітніми установами. які допомогли б їм розширити свій кругозір за межі Microsoft Office. Наприклад, відома освітня програма в області ІТ-технологій, що реалізується Центром вивчення комерційного права (The Centre for Commercial Law Studies) в Лондонському Університеті Королеви Мері (Queen Mary University of London). Людина, яка претендує на досягнення високого професійного рівня, повинна постійно розвиватися, вдосконалюватися, досягаючи при цьому нових вершин професіоналізму [23]. Цей аспект набуває особливої актуальності в контексті останньої доповіді ЮНЕСКО з науки «На шляху до 2030 року», що «численні дилеми, які стоять сьогодні перед багатьма країнами, знайти рівновагу між фундаментальними та прикладними дослідженнями, між генерацією нових знань та виробництвом знань, що мають попит на ринку, між наукою в інтересах суспільного добра та наукою як рушійною силою комерційної діяльності» [24, с. 2].

П'ятий чинник. Тема кібербезпеки залишається в центрі уваги. Питання безпеки в цифровому просторі (кібербезпека) - один з найгостріших питань правового регулювання, що пов'язано не тільки з появою нових видів злочинів, не лише з безпекою даних та конфіденційністю, але й свободою волі. Тому варто стежити за змінами і юристам, і розробникам інформаційних продуктів. Тиск на дотримання GDPR (загальний регламент про захист даних, прийнятий в ЄС) призвело до процедур управління інформацією. Фахівці з питань конфіденційності будуть конкурувати та завойовувати робочі місця в галузях інновацій, бізнес-аналітики, в управлінні інформацією та безпекою, а також варто очікувати значну зворотну зайнятість залишених ними робочих місць.

Шостий чинник. Ціннісний аспект юридичної діяльності у підході до роботи включає етику, репутаційність в юридичній сфері, технологічну компетентність, непорушні принципи, що дає клієнтам відчуття безпеки. Зокрема, Енциклопедія Британії сформулювала класичний варіант визначення, щодо даного чинника «дисципліна та професія, що стосується звичаїв, процесуальних норм та правил поведінки громади, які визнані громадянами як обов'язкові» [25]. Величезний вплив має те, як фахівці надають юридичні послуги, правила професійної поведінки, а також можуть слугувати перешкодою для заміни цих послуг. Більшість із цих правил - це справді ділові правила. Професійні правила поведінки, технологічна компетентність у цифровій трансформації у сучасному світі стають частиною сучасного фахівця - юриста. Тож включає, зміну мислення, поведінку, формування культури використання цих технологій. Окремої уваги заслуговує, як підтримуються цінності та корпоративна культура, як вирішуються конфліктні ситуації, як здійснюється система контролю за якістю послуг.

Висновок. У підсумку варто зазначити, що юридична галузь знаходиться на стадіях цифрової трансформації із різноманітними комплектами навичок з'являються нові ролі, які відповідають на зміни очікувань клієнтів. Прийняття змін - це складний виклик, який також приносить можливість професійній трансформації майбутнім фахівцям. Юридична діяльність органічно адаптовується до суспільних потреб і цей процес є об'єктивно обумовленим, включаючи управління знаннями, аналіз даних та розвиток процесів. Штучний інтелект може стати хорошим помічником при вирішенні типових рішень, яких в юриспруденції є достатньо. Незважаючи на масштабність здобутків, що вже є фактичними, все ж важливо в майбутньому закладати в юридичну освіту такі вектори, а саме: логіку, емпатію, систематизацію, алгоритмізацію, вміння доносити та

ставити завдання, вміння працювати в команді, бути перекладачем, комунікатором між бізнесом, між програмістами, між державою.

Література

1. Lankshear, Colin; Knobel, Michele (2008). Digital literacies: concepts, policies and practices. P. 173.
2. Stolterman, Erik; Croon Fors, Anna (2004). "Information Technology and the Good Life". Information systems research: relevant theory and informed practice. P. 689.
3. Taylor, K. C. (2014). FinTech Law: A Guide to Technology Law in the Financial Services Industry. Bloomberg BNA. October, 24.
4. Madir, J. (2019). FinTech: Law and Regulation Hardcover. Edward Elgar Publishing. September, 27.
5. Fitri, A. (2016). The Fintech Book: The Financial Technology Handbook For Investors, Entrepreneurs And Visionaries. John Wiley & Sons Ltd, West Sussex, United Kingdom.
6. Reiners L. (2018). FinTech Law and Policy: The Critical Legal and Regulatory Challenges Confronting FinTech Firms and the Policy Debates that are Occurring Across the Country Published. July, 10.
7. Loesch, S. (2018). A Guide to Financial Regulation for Fintech Entrepreneurs. John Wiley & Sons Ltd, West Sussex, United Kingdom.
8. Азизов Р. Ф. Правовое регулирование в сети Интернет: сравнительно- и историко-правовое исследование: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. СПб., 2017.
9. Варламова Н.В. Цифровые права — новое поколение прав человека? (окончание) // Труды Института государства и права РАН / Proceedings of the Institute of State and Law of the RAS. 2019. Т. 14. № 5. С. 141-167.
10. Габуев С.В. Варианты развития электронного правительства. Опыт России, США, КНР // Международные процессы. 2017. Т. 15. № 1.

11. Ільницький М.П. Адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері публічного управління в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2017. 215 с.
12. Карпенко О.В., Плікус І.Й., Головіна Д.В. Цифрова економіка: виклики для освіти та ринку праці в Україні (на прикладі обліково-фінансових спеціальностей). Приазовський економічний вісник. 2019, Вип. 5(16). С. 220-228.
13. Кононенко Д. В., Васильева Е. Г., Современные интерпретации концепции электронного государства (электронного правительства) // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5 «Юриспруденция». 2016. № 1 (30). С. 9-16.
14. Coccoli J. The Challenges of New Technologies in the Implementation of Human Rights : An Analysis of Some Critical Issues in the Digital Era. Peace Human Rights Governance. 2017. Vol. 1. Iss. 2. PP. 223–250.
15. Coleman, S. (2002). Characteristics and borrowing behavior of small, women-owned firms: evidence from the 1998 Survey of Small Business Finances. Journal of Business and Entrepreneurship, 14 (2). PP. 151-166.
16. Сиволапенко Т. Л. Основні підходи до визначення поняття механізмів сервісно-орієнтованої держави. Державне управління: World Science. Вид-во RS Global Sp Numer KRS 672864, 2018.
17. Талапина Э.В. Защита персональных данных в цифровую эпоху: российское право в европейском контексте // Труды Института государства и права РАН / Proceedings of the Institute of State and Law of the RAS. 2018. Т. 13. № 5. С. 125.
18. Туровец О.Г. Подготовка управленческих кадров для производства: проблемы и решения // Организатор производства. Воронеж, 2009. Т. 41. № 2. С. 107-109.
19. Хабриева Т.Я. Право перед вызовами цифровой реальности // Журнал российского права. 2018. № 9. С. 5-16

20. Айзексон В. Инноватори: як група хакерів, геніїв та гіків здійснила цифрову революцію. Київ. Видавництво "Наш формат". 2017. 488 с.
21. Карьерные возможности для юриста будущего. эл. жур. Legal Insight. Ст. by Виктория Хайруллина.
22. Зимняя, И. А. (2006). Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблеме образования? (теоретикометодологический аспект) // Высшее образование сегодня, 8, 20–26.
23. Данилова Г. С. (2003). Акмеологічна модель педагога у ХХІ столітті. Рідна школа, 6, 6–9.
24. Доклад ЮНЕСКО по науке: на пути к 2030 году [резюме] / ЮНЕСКО. Изд-во ЮНЕСКО, 2015. 44 с.
25. Encyclopedia Britannica. (2019). URL: <https://www.britannica.com/>

References

1. Lankshear, Colin; Knobel, Michele (2008). Digital literacies: concepts, policies and practices. P. 173.
2. Stolterman, Erik; Croon Fors, Anna (2004). "Information Technology and the Good Life". Information systems research: relevant theory and informed practice. P. 689.
3. Taylor, K. C. (2014). FinTech Law: A Guide to Technology Law in the Financial Services Industry. Bloomberg BNA. October, 24.
4. Madir, J. (2019). FinTech: Law and Regulation Hardcover. Edward Elgar Publishing. September, 27.
5. Fitri, A. (2016). The Fintech Book: The Financial Technology Handbook For Investors, Entrepreneurs And Visionaries. John Wiley & Sons Ltd, West Sussex, United Kingdom.

6. Reiners L. (2018). FinTech Law and Policy: The Critical Legal and Regulatory Challenges Confronting FinTech Firms and the Policy Debates that are Occurring Across the Country Published. July, 10.
7. Loesch, S. (2018). A Guide to Financial Regulation for Fintech Entrepreneurs. John Wiley & Sons Ltd, West Sussex, United Kingdom.
8. Azizov R. F. Legal regulation on the Internet: comparative and historical and legal research: author. dis. ... Dr. jurid. sciences. SPb., 2017.
9. Varlamova, N.V. (2019). Digital Rights — New Generation of Human Rights? (ending). Trudy Instituta gosudarstva i prava RAN — Proceedings of the Institute of State and Law of the RAS, 14(5). PP. 141–167.
10. Gabuev S.V. E-government development options. Experience of Russia, USA. PRC // International processes. 2017. Vol. 15. No. 1.
11. Ilnytsky MP Administrative and legal regulation of e-government in the field of public administration in Ukraine: dis. ... cand. jurid. Science: 12.00.07. Uzhhorod, 2017. 215 p.
12. Karpenko OV, Plikus IY, Golovina DV Digital economy: challenges for education and the labor market in Ukraine (on the example of accounting and finance specialties) // Priazovsky Economic Bulletin. 2019, Vip. 5 (16). PP. 220- 228.
13. Kononenko D. V., Vasilyeva E. G. Modern interpretations of the concept of electronic state (electronic government) // Bulletin of the Volgograd State University. Series 5 "Jurisprudence". 2016. No. 1 (30). PP. 9-16.
14. Coccoli J. The Challenges of New Technologies in the Implementation of Human Rights : An Analysis of Some Critical Issues in the Digital Era. Peace Human Rights Governance. 2017. Vol. 1. Iss. 2. PP. 223–250.
15. Coleman, S. (2002). Characteristics and borrowing behavior of small, women-owned firms: evidence from the 1998 Survey of Small Business Finances // Journal of Business and Entrepreneurship, 14 (2), 151-166.

16. Sivolapenko T.L. The main approach is to see the understanding of the mechanics of the service-oriented state. State management: World Science. View RS Global Sp Numer KRS 672864, 2018.
17. Talapina E.V. Personal data protection in the digital age: Russian law in the European context // Proceedings of the Institute of State and Law of the RAS. 2018. Vol. 13. No. 5. P. 125.
18. Turovets OG Training of management personnel for production: problems and solutions // Production organizer. Voronezh, 2009. T. 41. No. 2 S. 107-109.
19. Khabrieva T.Ya. The right to the challenges of digital reality // Journal of Russian Law. 2018. No. 9. P. 5-16.
20. Aizexon V. Innovators: as a group of hackers, geniuses and geeks made a digital revolution. Kyiv. Nash Format Publishing House. 2017. 488 p.
21. Career Opportunities for the Lawyer of the Future . electronic journal Legal Insight. Art. by Victoria Khairullina.
22. Zimniy I.A. Competence approach. What is its place in the system of modern approaches to the problem of education? (theoretical and methodological aspect. Higher education today, 8, 20–26.
23. Danilova GS (2003). Acmeological model of a teacher in the XXI century. Native school, 6, 6–9.
24. UNESCO Science Report: Towards 2030 [Executive Summary] / UNESCO. Publishing house of UNESCO, 2015. 44p.
25. Encyclopedia Britannica. (2019). URL: <https://www.britannica.com/>